

ASAS

Sectia de Medicina Veterinara

DIFERENTE SI ASEMĂNARI INTRE OM SI ANIMALE!

Acest eseu reprezintă o încercare de aducere în discuție, completare și detaliere a unui subiect sensibil, acela al diferențelor dintre om și animale, sesizate și descrise de milenii, cât și a asemănarilor dintre acestea, în general evitate cu grijă, din motive mai mult sau mai puțin justificate, la care doresc totuși să mă refer în cele ce urmează. Unele dintre diferențele și asemănările dintre om și animale sunt în avantajul omului, dar altele sunt în favoarea animalelor. În general, între om și animalele cele mai evoluate există o gamă foarte largă de asemănări și diferențe dar, fără puțința de cuantificare și fără ambiția de a le epuiza, risc totuși să postulez că diferențele sunt mai puține și mai benigne decât asemănările. Ceea ce doresc să sugerez în continuare, este că, dacă suma lor este în favoarea omului sau al animalelor, trebuie să judece fiecare dintre noi, pornind de la baza de date de mai jos.

1) Câteva dintre principalele diferențe dintre om și animale

Încă din antichitate oamenii și-au pus întrebarea și au dorit să identifice și să marcheze **diferențele** dintre oameni și animale, multe dintre acestea consemnate încă în Vechiul Testament, și care fac și obiectul referirilor

de mai jos. În acest sens, de-a lungul istoriei s-au confruntat două concepții: cea **creaționistă** și cea **evoluționistă**.

Conform concepției creaționiste, numai asupra omului a suflat Dumnezeu Duhul Sfânt, nu și asupra animalelor, deși, și acestea din urmă au fost create tot de Dumnezeu. Ample referiri, cu numeroase interpretări se fac în acest sens în **Biblie**, pornind de la paragraful în care se stipulează că **Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Sa**. Să se înțeleagă că în prezentele observații mă refer cu prioritate la confesiunea creștină ortodoxă, cea care îmi este mai familiară. Numai omul, consemnat de apostolii în **Biblie**, a fost investit cu gândire și cu capacitatea de a-și transmite gândurile direct către Dumnezeu. Numai omul are capacitatea de exprimare articulată vocală a gândurilor și de reprezentare grafică a sunetelor. Numai omul este o ființă rațională, dotată cu conștiință (?), doritor de acumulare și stocare a cât mai multor informații, inclusiv dintre cele care nu sunt absolut necesare existenței lui sociale. Omul, se stipulează în **Biblie**, este singura ființă capabilă de regrete sau de remușcări. Omul este considerat de concepția creaționistă ca fiind o ființă veșnică, capabilă să îi supraviețuiască, într-un anumit sens, chiar și morții. Din punct de vedere filozofic, după Blaga, "*Existența umană este dedicată misterului și revelării acestuia*" Spre deosebire de animale, omul trăiește sub spectrul morții, de a cărui iminență este conștient. Cu totul în alți termeni se pune problema în cazul animalelor, care se tem și ele de moarte, dar în mod instinctiv, nu rațional. Apostolii categoriseau oamenii într-o categorie complet distinctă față de animale, cu sublinierea expresă a superiorității omului față de

animale, pentru că omul este singura ființă capabilă de abstractizări, de trăire și exprimare a anumitor emoții.

Biblia marchează **diferențele** dintre om și animale în primul rând pornind de la criteriul materiei constitutive: carnea omului este diferită de cea a animalelor mamifere, a păsărilor și peștilor (ceea ce este desigur evident). **Conform tezei evoluționiste, diferențele** dintre om și animale sunt determinate de modul de viață și de nutriție, de care depinde structura anatomică a aparatelor, care la rândul lor sunt rezultatul adaptării la o anumită funcționare, conform dictonului care spune că "*funcția crează organul*", cu mențiunea că toate aceste diferențe nu sunt majore, și au doar caracter adaptativ specific modului de viață, în timp ce, conform **tezei creaționiste** toate acestea **sunt un dat**, care nu necesită explicații motivaționale, fiind mai presus de acestea. Dealtfel, de-a lungul ultimelor două secole de confruntări dintre cele două concepții – creaționistă și evoluționistă -, nu au existat puncte de convergență. Omul, spune **Biblia**, este singura ființă capabilă de abstractizări, de trăiri și exprimare a unor emoții..

Diferențele dintre om și animale sunt determinate de modul de viață diferit, de condițiile de viață și de nutriție, de care depinde structura anatomică și fiziologică a aparatelor, spun evoluționiștii. Probabil că cele mai importante, mai evidente și mai bine cunoscute diferențe dintre om și animale sunt cele **comportamentale**. Cele mai multe specii de animale sunt gregare dintotdeauna, preferând viața "în familie", cu părinții alături de progenituri, cel puțin până la o anumită vârstă a puilor. Uneori trăiesc împreună trei sau chiar patru generații. Alte specii de animale duc o viață solitară, după

înțărirea progeniturilor. În schimb, în cazul oamenilor se constată o tendință tot mai accentuată de separare a generațiilor, a copiilor de părinți, cel puțin domiciliar, imediat ce reușesc să își câștige singuri existența.

Spre deosebire de animale, omul este o ființă rațională, care gândește analitic, este capabil să cumpănească și să filosofeze, care posedă limbaj complex și gândire conceptuală, este capabil să aprecieze și să creeze actul artistic, este capabil să tranzacționeze și să își înregistreze faptele trăite de el sau de alții. Omul este singurul care, având conștiință, este o ființă etică, dotată cu moralitate, credință și capacitatea de a distinge între bine și rău, ca și singurul care posedă cultul morților. Toate aceste calități pot fi prezente la ființele din specia umană -, dar nu în mod obligatoriu -, însă lipsesc animalelor, chiar dacă și animalele sunt creații ale lui Dumnezeu. Omul este o ființă extrem de complexă, capabilă de o enormă gamă de trăiri și sentimente, dintre cele mai diverse , de la cele mai laudabile până la cele mai execrabile. Și omul și unele animalele pot să exprime anumite emoții, ca bucuria sau tristețea, frica sau curajul, **dar numai oamenii pot să exprime, prin mimică sau pantomimă, sentimente ca: fericirea, satisfacția, timiditatea, râsul, plânsul, disperarea, dorința de cunoaștere, sau speranța.** Pe de altă parte , tot numai la oameni, nu și la animale , se pot întâlni caractere reprobabile ca: **disprețul, ura, sarcasmul, cruzimea, sadismul, vanitatea.** Probabil că au existat dintotdeauna, dar cu siguranță că în ultima vreme s-au exacerbat mult, s-au extins și s-au "perfecționat" **unele caractere funeste, proprii tot numai oamenilor, devenind chiar instrumente aproape indispensabile în politică, ca: minciuna,**

perfidia, prefăcătorie, fățarnicia, ipocrizia, lichelismul, abjecția, ignominia, josnicia, nemernicia, sarlatania, escrocheria, rapacitatea, voracitatea și ticăloșia.

Se cuvine însă ca, în cele de mai jos să punctăm în contrapondere și câteva însușiri pe care le au animalele, cu referire specială la animalele domestice, ce le situează într-o poziție categoric superioară, comparativ cu oamenii.

Animalele domestice îi slujesc pe oameni necondiționat, în diverse moduri, fără a conta pe vreo recompensă. Este adevărat că omul le hrănește, dar nu din generozitate ci din obligație, având nevoie de ele. Animalele îi sunt fidele totuși, dând dovadă de atașament chiar și atunci când sunt tratate neomens sau chiar dacă sunt brutalizate. Animalele sunt capabile de aceeași impresionantă devoțiune atât față de omul bogat cât și față de cerșetor, față de cel arătos ca și față de cel desfigurat, față de cel tânăr ca și față de bătrân, față de cel sănătos, ca și față de cel suferind. Animalele nu sunt capabile de ură, nu poartă ranchiună și nu sunt niciodată stăpânite de dorința de răzbunare. Animalele iartă și sunt capabile de aceeași devoțiune imediat ce pedeapsirea lor încetează. Animalele nu sunt capabile de răutate nu sunt crude și nu sunt niciodată sadice. Chiar și atunci când sunt înfometate, bătute și umilite, animalele rămân fidele stăpânului. În fine, spre deosebire de oameni, animalele nu își ucid semenii ! Da, animalele carnivore ucid, dar niciodată din plăcere, de fapt ele pur și simplu nu ucid, ci vânează! Vânează din necesitatea fiziologică de a-și potoli foamea, dar niciodată mai mult decât este necesar, și

niciodată nu își chinuie vânatul. Am rămas chiar impresionat văzând într-un film documentar expresia clară de regret pe fațesul unei leoaice, în timp ce îi lua viața unei căprioară, prin sufocare, dar fără să o maltrateze în vreun fel.

Și animalele au hormoni sexuali și se împerechează, dar pentru animale împerecherea nu este o resursă permanentă de plăceri, ci o necesitate pentru perpetuarea speciei, care are loc doar la momentul ovulației femelei, spre deosebire de oameni, la care din contră, sexualitate a devenit un fel de sport obsedant, și la care procrearea de regulă trebuie evitată, desfășurându-se de preferință înafară a perioadei de ovulație.

Dintotdeauna oamenii au remarcat cu acridie ***diferențele*** dintre om și animale, dar s-au arătat prea puțin interesați de ***asemănările*** dintre om și animale, pe care le-au ignorat sau chiar le-au negat, motiv pentru care m-am încumetat eu să le dedic rândurile de mai jos.

2) Câteva dintre principalele asemănări dintre om și animale

În paralel cu scrierile biblice, filozofii antichității și ai evului mediu, iar mai târziu savanții epocii moderne și contemporane nu s-au mulțumit să privească de pe poziții de superioritate axiomatică doar ***diferențele*** dintre om și animale, ci și-au pus și problema ***asemănărilor*** dintre om și animale, care deși evidente, au fost de regulă ignorate, inclusiv în **Biblie**, fie dintr-un sentiment de pudibonderie de specie infatuată, fie pentru a se evita orice fel de discuții asociative, dezavantajoase speciei umane, pe care le considerau "ab inițio" inacceptabile. Totuși, din punct de vedere științific, omul

nu are cum să fie clasificat în altă categorie taxonomică decât în *Regnul animalia*, respectiv al animalelor. Cel puțin de dragul dialogului, pentru a nu contraveni perceptelor biblice, aș putea să nu vorbesc despre **om** ca despre cel mai evoluat dintre animale, – pentru a nu fi taxat imediat ca având o pledoarie peiorativă, indirect în favoarea teoriei *linneene*, cum că omul s-ar trage din maimuțe, - ci ca despre o entitate distinctă de restul animalelor, respectiv ca despre o **creație divină unică**. Deși, cred că aici s-ar cuveni să precizez că evoluționiștii nu pretind pur și simplu că ”omul se trage din maimuță” ci doar că omul actual, inteligent (Homo sapiens) și actualele maimuțe-primare superioare au doar strămoși comuni, ceea ce este altceva. Disputele de acest gen, în timpul din urmă au avansat mult, intrând pe terenul dezbaterilor științifice, cu fundament obiectiv, experimental. Astăzi aceste discuții și-au găsit sediul în domeniul de preocupare ale anatomiei și fiziologiei comparate, ale etologiei, psihologiei și, în general, al științelor biologice umane și animale. Se cercetează și se scrie mult pe această temă, aducându-se la lumină o sumedenie de observații notabile, de larg interes, adesea surprinzătoare, atât în ceea ce privește diferențele, **cât și în ceea ce privește asemănările** dintre om și animale. În acest sens trebuie să mai punctăm și că astăzi a devenit nepotrivit să mai vorbim despre asemănări și deosebiri dintre om și animale ”in genere”, ci că mai degrabă ar trebui să vorbim despre asemănări și deosebiri dintre om și anumii taxoni zoologici ai regnului animal (*animalia*), subdivizat în *clase, ordine, familii, genuri*, sau dintre anumiți taxoni și alți taxoni, tocmai din cauza marilor asemănări și deosebiri existente chiar între diverșii taxoni. Ființele descrise ca făcând parte din *Regnul*

animalia, menționate în vorbirea curentă simplu ca "animale", în eseu de față se referă cu prioritate doar la speciile cu organizare superioară, chiar dacă există destule asemănări și cu cele aflate pe treptele inferioare ale scării zoologice. În termeni științifici, ne limităm deci la comparațiile dintre om (Homo sapiens), care este singura specie umană existentă în prezent pe Terra, și alte animale din diverse categorii taxonomice ale regnului animal, inclusiv cele humanoide din subspeciile Homo, actualmente dispărute de pe Terra, față de care omul prezintă anumite asemănări sau diferențe. Omul, ne spun evoluționiștii, este o specie care a provenit din unele specii de primat, prin același proces prin care au provenit și unele specii de animale, din alte specii de animale. În acest context putem considera omul ca fiind o specie unică, superioară față de absolut toate speciile de animale, dar asta numai dacă luăm în considerare ansamblul extraordinarelor sale dotări și abilități, cu bune și cu rele, pentru că din anumite puncte de vedere -și nu puține- se dovedește a fi inferior unor specii de animale. Să luăm doar ca singur exemplu agilitatea: pe câtă vreme omul are o detentă care abia dacă depăște cu puțin înălțimea sa, o pisică are o detentă de 4-5 ori mai mare decât înălțimea sa. Ca să nu mai vorbim de viteza la alergare, de reacțiile spontane, de acuitatea vizuală etc. Fără a avea pretenția unei prezentări exhaustive, principalele asemănări dintre om și animale, care nu pot fi trecute cu vederea, le putem categorisi în **asemănări fenotipice: morfologice, fiziologice, biochimice, psihologice și comportamentale.**

Ca asemănări consemnăm și faptul că oamenii

posedă cele mai multe dintre atributele proprii și celorlalte animale *homeoterme vertebrate din clasa Mamiferelor*, cu care se aseamănă izbitor de mult din foarte multe puncte de vedere. Din această perspectivă, evitând pe cât posibil tentația unei viziuni romanțate, notez că, în timpul din urmă discuțiile au avansat mult, mutându-se pe terenul dezbaterilor științifice cu fundament obiectiv, experimental, având sediul în domeniile de preocupare ale anatomiei și fiziologiei comparate, ale etologiei, psihologiei și, în general, al științelor biologice umane și animale. **Asemănările morfologice macroscopice exterioare** nu se referă la conformație și aspectul anatomic exterior, ci la similitudinea organelor de simț, a văzului, auzului, mirosului, și al membrilor, toate dispuse în pereche, după o simetrie bilaterală, de-o parte și de cealaltă a liniei sagitale. La toate pielea și fanerele cheratinoase (părul, unghiile, penele) protejează organismul la exterior: pleoapele protejează globii oculari, pavilioanele urechilor protejează urechea medie și internă, unghiile sunt formațiunile cheratinoase terminale ale falangelor. **Asemănările morfologice interne** sunt foarte numeroase, și pot fi categorisite în: macroscopice și microscopice. Aparatele cardiovascular, respirator, excretor, reproducător, nervos și digestiv se aseamănă izbitor de mult la om și animalele superioare, structural și funcțional, respectiv fiziologic, principalele diferențe fiind în legătură doar cu tipul nutrițional: ierbivor, carnivor sau omnivor și cu transformările survenite în lungul proces parcurs pentru adaptabilitate la condițiile de mediu. Funcționarea diverselor aparate de regulă diferă din punct de vedere al mecanismelor fiziologice, metabolice etc doar în limitele

dictate de modul diferit de viață”. **Asemănările morfologice microscopice** se referă la arhitectonica tisulară (histologică), de asemenea prea puțin diferită la om și animale. În special la omnivore aceste asemănări pot să meargă până aproape de identitate, și nu numai din punct de vedere histologic, ci și histochimic și fiziologic, până la nivel leptonic. Materia din care este constituit omul și animalele este aceeași, doar modul de organizare a materiei este diferit. În mod deosebit se remarcă din acest punct de vedere asemănările dintre om și unele omnivore, de largă notorietate fiind, pentru exemplificare, preferințele chirurgiei cardiace umane pentru valvele de porc, respectiv pentru substituirea valvelor cardiace umane, a căror structură histochimică și antigenică este cea mai apropiată de cea a valvelor de porc.

Asemănările comportamentale dintre om și animale au suscitât, probabil, de-a lungul vremii cel mai mare interes. La animalele sălbatice manifestările comportamentale sunt numai instinctive, dar la animalele domestice mai există și numeroase manifestări comportamentale, care apar ca rezultat al învățării, în contact cu oamenii. Aici se cuvine că precizăm că există instincte foarte puternice, comune întregului regn animal, care își pun pecetea asupra comportamentului acestora, așa cum este frica în fața unui factor agresiv. Frica este un instinct util, de conservare a vieții și în cele din urmă chiar al speciei, prezent și la om și la animalele domestice, și la cele sălbatice, și chiar la animalele cu organizare inferioară. Unele animale devin agresive de frică ! Altele de frică dau dovadă de un curaj extrem. La oameni, reacțiile din cauza fricii sunt foarte complexe: de frică, unii oameni dau dovadă de lașitate, alții din contră sunt

capabili de acte de bravură. Dar frica este și utilă, fiind primul instrument psihologic care avertizează ivirea unei amenințări majore, salvând astfel vieți. Nu pot să trec ușor peste o revelație pe care am avut-o zilele trecute, urmărind o discuție dintre două distinse personalități, foarte cunoscute, despre frică. Aceștia m-au ajutat (indirect) să îmi ofer singur răspunsul la o întrebare pe care mi-am pus-o în mod obsesiv zeci de ani: Anume, cum reușesc dictatorii să transforme propriul popor într-o mulțime de ființe aparent acefale, total aservite unui neom scelerat și ridicol ? Mă gândeam de exemplu la Hitler, care a transformat o foarte mare parte a unui popor atât de civilizată ca poporul german, într-o grămadă de infractori sau de criminali. Sau cum a reușit Stalin să transforme un popor atât de bisericos, de credincioși ortodocși, ca poporul rus, într-o mulțime de aparenți antihristi ? Și exemplele ar putea continua până în zilele noastre. **Da, frica este un simțământ universal, care a existat dintotdeauna la oameni, dar pe câtă vreme în trecut ea era cauzată de posibilitatea unei agresiuni fizice brutale, în vremurile din urmă este cauzată de amenințări mult mai subtile. Da, cu ajutorul fricii, dar nu cu ajutorul fricii de dictator și nici de cei apropiați lui, care ne apăreau nouă doar ca niște figuri virtuale îndepărtate, ci – și aici este revelația mea– prin intermediul fricii de cei de la nivelul nostru, am devenit manipulabili cu toții, la o scară mult mai mare, chiar fără violență fățișă: Frica de probabila frică (sic) a celor de lângă noi, frica de slăbiciunea de caracter al unora, de prostia altora, de posibila lașitate a unor apropiați în fața amenințării, frica de oportunismul unor persoane, inclusiv dintre cele mai apropiate. Este o frică manifestată pe orizontală, nu pe verticală,**

față de care nu s-a găsit încă un leac eficient. Acesta se pare că este mecanismul care face posibilă existența dictaturilor.

Un fapt remarcabil –ca să revenim în lumea animală- este că unele specii, sau unii reprezentanți ai speciei, mai ales dintre speciile domestice, preferă compania omului în locul altor animale congenere, chiar și atunci când stăpânii sunt niște oameni foarte răi sau chiar criminali. Impresionante sunt exemplele de pe Internet care relatează cazuri autentice de câini care au rămas credincioși și apropiați de stăpânii lor chiar și după moartea acestora. O întrebare care a suscitat de-a lungul vremii multe controverse, a fost aceea dacă animalele au sau nu au inteligență similară cu a oamenilor, și dacă au conștiință de sine. Multă vreme s-a crezut că nu poate fi vorba de inteligență autentică în cazul animalelor, ci numai de spirit mimetic sau de anumite reflexe condiționate, dobândite prin procesul de învățare, respectiv de dresaj. Astăzi această teză este abandonată, Internetul fiind plin de articole în care foarte numeroși oameni de știință au făcut studii și aduc dovezi indubitabile privind existența inteligenței la unele specii de animale. Cercetătorii biologi de la universitatea din Adelaide au ajuns chiar la concluzia că există animale a căror inteligență nu este mai prejos decât cea a unor persoane de inteligență medie. Este adevărat însă că nu toate animalele sunt la fel de inteligente. Unele specii sunt mai inteligente decât alte specii, iar în cadrul speciei, ca și în cazul oamenilor, unele exemplare sunt mai inteligente decât altele. În ce privește existența conștiinței de sine, dovada a fost adusă prin faptul că unele animale s-au autorecunoscut în oglindă dintr-o mulțime de alți indivizi similari.

Dintre mamifere, fără a putea să facem o ierarhizare, în top se recunoaște că se află actualele primare, elefanții, câinii, delfinii și alte mamifere marine, șobolanii, porcii și solipele. Interesant de notat este că și la păsări au fost descrise specii cu remarcabilă inteligență, printre care în primul rând ciorile, papagalii și corbii. Împerecherea în vederea perpetuării speciei este precedată la multe specii de animale de un ritual surprinzător de sofisticat al masculului în jurul femelei, căreia pare că "i-ar face curte", uneori cu adevărate demonstrații, fie de gingășie, fie de forță, cu lupte între masculi pentru impresionarea și cucerirea grațiilor femelei. *Parcă am mai întâlnit noi ceva foarte asemănător și la o altă specie de mamifere, bine cunoscută nouă, nu...?*